

Тема: Європейське мовознавство XIII- XVIII ст.

Лекція 4

ПЛАН

- 1. Мовознавство епохи Середньовіччя.**
- 2. Європейське мовознавство епохи Відродження.**
- 3. Європейське мовознавство XVII-XVIII ст.**
- 4. Східнослов'янське мовознавство XVI-XVIII ст.**

1. Мовознавство епохи Середньовіччя

Завдяки давньогрецькій мовознавчій школі не припиняли роботи всього дві школи: латинська, яка розвинулася і відмежувалася від давньогрецької у II ст. до н. е., та арабсько-єврейська, розквіт якої припадає на VII-XII ст. н.е.

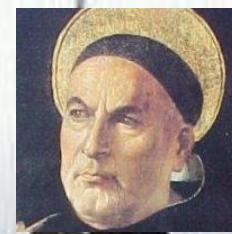
Зразком граматики, побудованої на таких засадах, стане пізніше знаменита «Грамматика універсальна й раціональна», укладена в 1660 р. Клодом Лансло і Антуаном Арно в абатстві Пор-Рояль, через що ця грамматика стала відомою під іменем граматики Пор-Рояля.

Грамматика общая и
рациональная Пор-Рояля
“La grammaire générale et raisonnée”
1660

Антуан Арно и Клод Лансло
Antoine Arnauld et Claude Lancelot

КЕНТЕРБЕРЙСЬКИЙ

АКВІНСЬКИЙ

Течії:

1. Реалізм - Т. Аквінський, А. Кентерберійський
2. Номіналізм – Р. Бекон, Д. Скот, У. Оккам

РЕАЛІЗМ

Загальні поняття (універсалії) є не відображенням предметів і явищ матеріального світу в свідомості людей, а є реальними духовними сутностями, які становлять субстанцію речей. Реально існують тільки загальні поняття (наприклад, дерево, дія), а відповідні цим поняттям речі є лише блідими їхніми копіями, відблисками. Мову створив Бог, а окремі назви створено людьми.

Ансельм Кентерберійський (1033-1109рр.)

Теолог і філософ італійського походження, бенедиктинець, архієпископ Кентерберійський з 1093 до 1109 р.р.

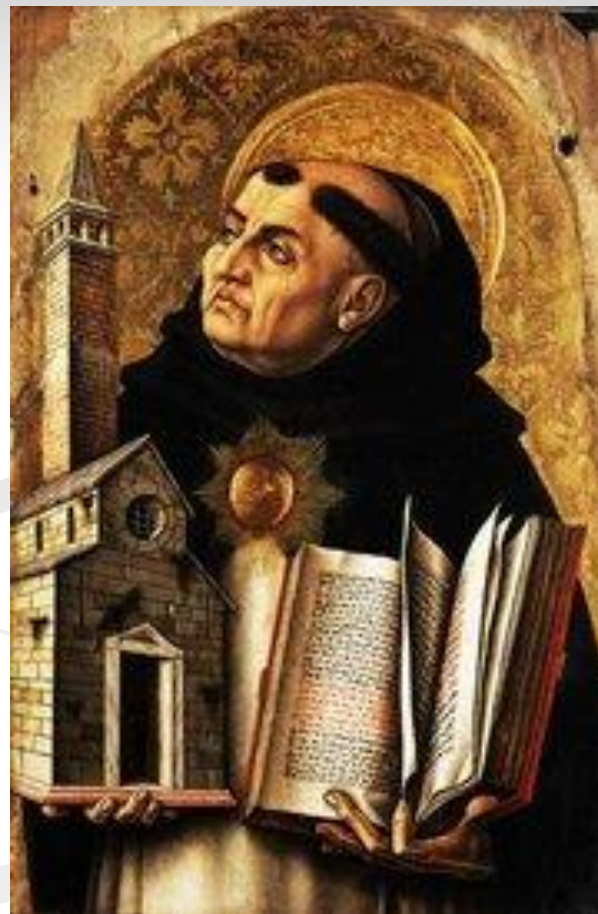

Представник ранньої схоластики августинівського напрямку (вважається засновником схоластики), прихильник крайнього реалізму.

Фома Аквінський

(1225-1274 рр.)

Один із найвизначніших та найвпливовіших філософів і теологів в історії, засновник теологічної школи томізму, святий католицької церкви. Монах-домініканець.

Абеляр

Оккам

НОМІНАЛІЗМ

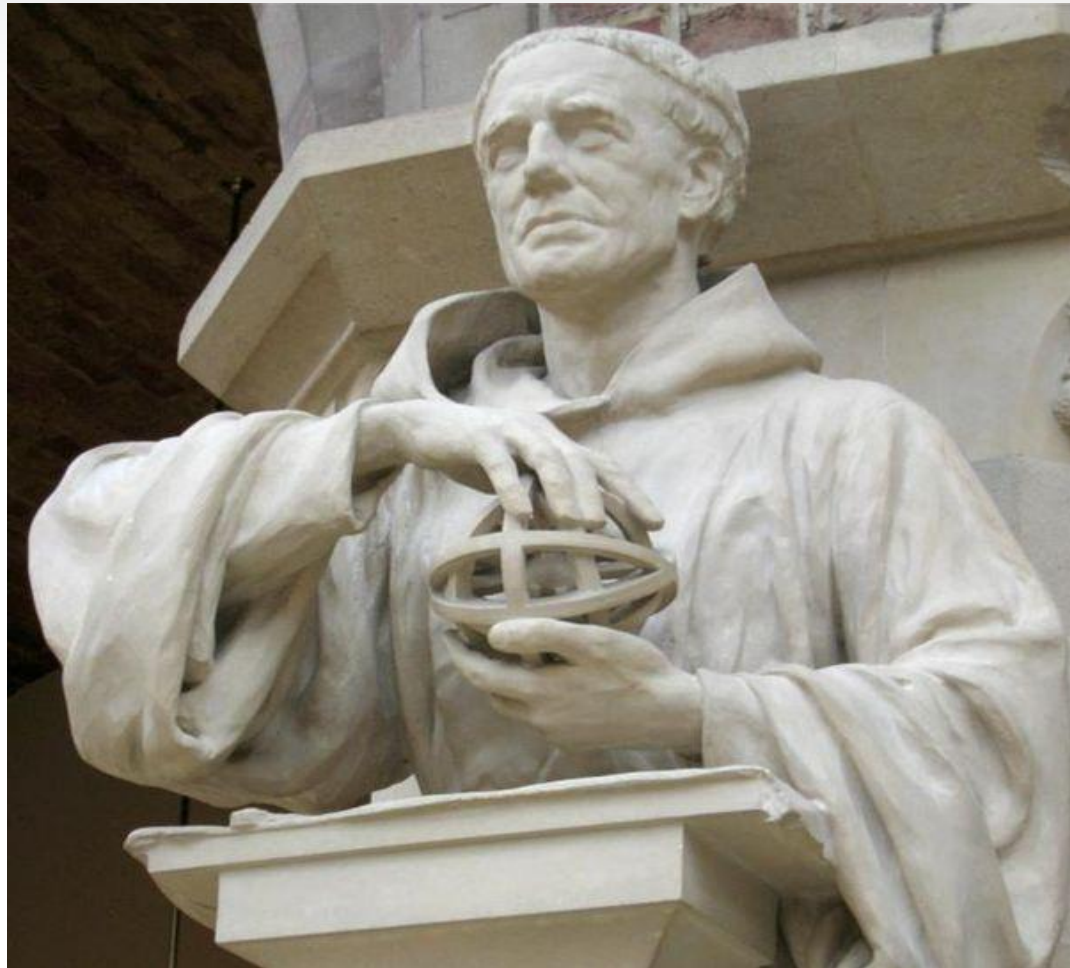
Реально існують лише поодинокі індивідуальні речі, а загальні поняття (універсалії) — це тільки імена, назви, знаки, породжені людським мисленням, які не тільки не існують незалежно від речей, а й не відображають їхніх властивостей, якостей.

Номіналізм був першим виразом матеріалізму, матеріалістичного розуміння взаємозв'язків між поняттями (іменами, знаками) і речами.

Р. Бекон

(бл. 1214-1292 рр.)

Англійський філософ і природознавець

I. Оккам (XVI ст.)

Англійський схоласт

БРИТВА ОККАМА

Принцип логіки, який приписують середньовічному філософу Оккаму: **не треба робити більше припущень, ніж мінімально потрібно.**

(у латинському оригіналі — *зголити* також означає *знайти істину*, *відокремити хибне припущення*).

Британские ученые убили кота Шрёдингера бритвой Оккама.

П. Абеляр

(1079-1142 рр.)

Французький богослов, філософ-схоласт і поет; займався логікою і теологією. Його романтичний зв'язок із власною ученицею Елоїзою змусив обох піти в монастир.

У давньоруському мовознавстві оформилися такі основні типи словників:

- 1. Словники-ономастикони, які були найпоширенішими (тлумачення біблійних топонімів і антропонімів);**
- 2. Словники-символіки (тлумачення символічного, переносного значення слів Святого Письма);**
- 3. Слов'яно-руські словники.**

ЕПОХА ВІДРОДЖЕННЯ

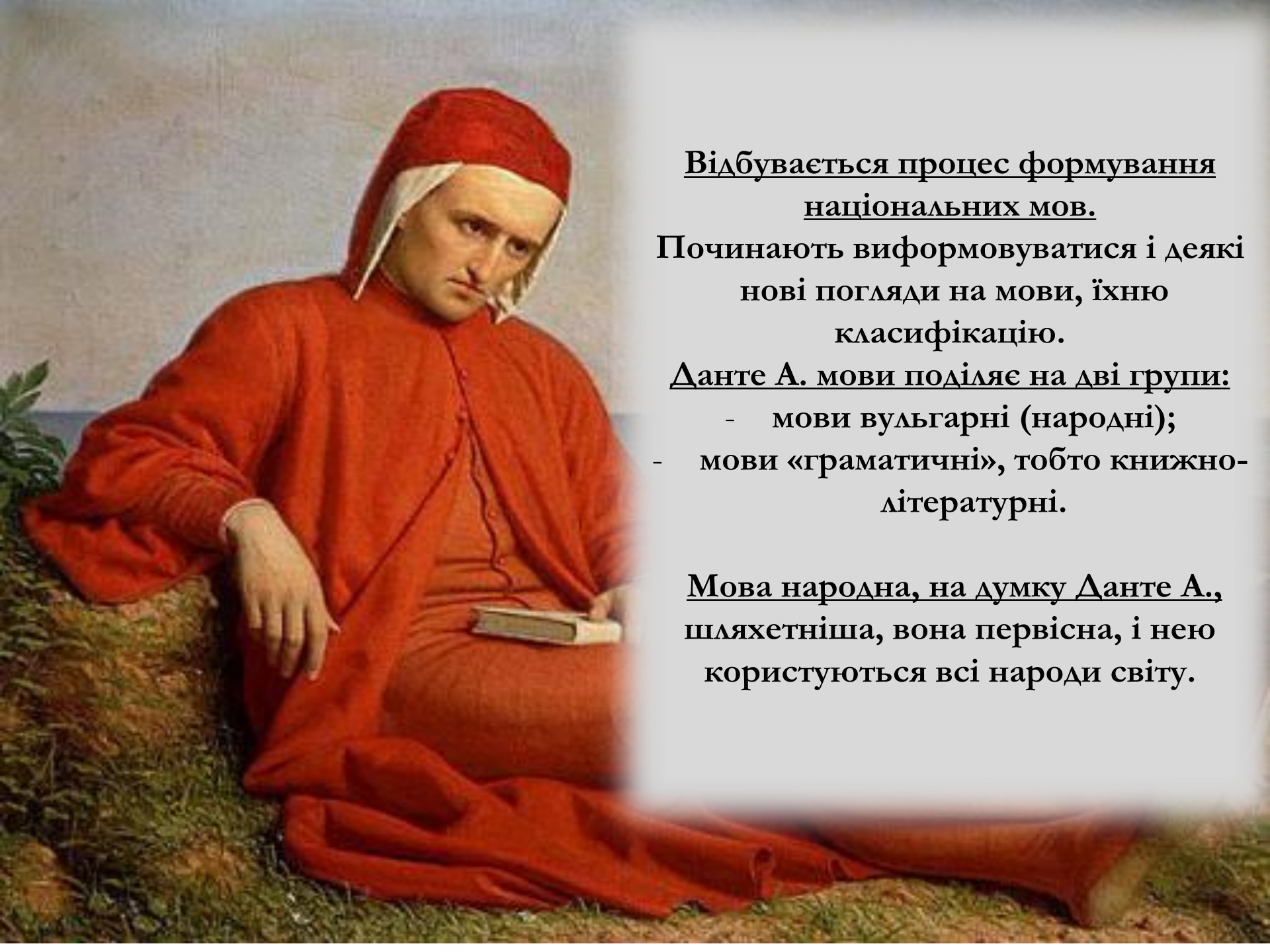

Історичний контекст. Перехід від феодалізму до капіталізму.
Створюється нове мистецтво і література.

Європейське мовознавство епохи Відродження

Відродження живих національних мов
розпочалося з діяльності великого
італійського поета
Данте Аліг'єрі
(1265-1321 рр.), який жив і
творив на межі двох
епох – Середньовіччя і
Відродження.

Відбувається процес формування національних мов.

Починають виформовуватися і деякі нові погляди на мови, їхню класифікацію.

Данте А. мови поділяє на дві групи:

- мови вульгарні (народні);
- мови «граматичні», тобто книжно-літературні.

Мова народна, на думку Данте А., шляхетніша, вона первісна, і нею користуються всі народи світу.

МОВА: У центрі вивчення епохи Відродження, як і раніше, все ще лишається латинська мова, але до неї додається і мова давньогрецька. Звернення до спадщини античного світу.

Видання, коментування античних творів:

Петро Рамус (1515-1572),

Юлій Цезар Скаллігер (1484—1558),

Роберт Стефанус (1503—1559),

його син Генріх Стефанус (1528—1598).

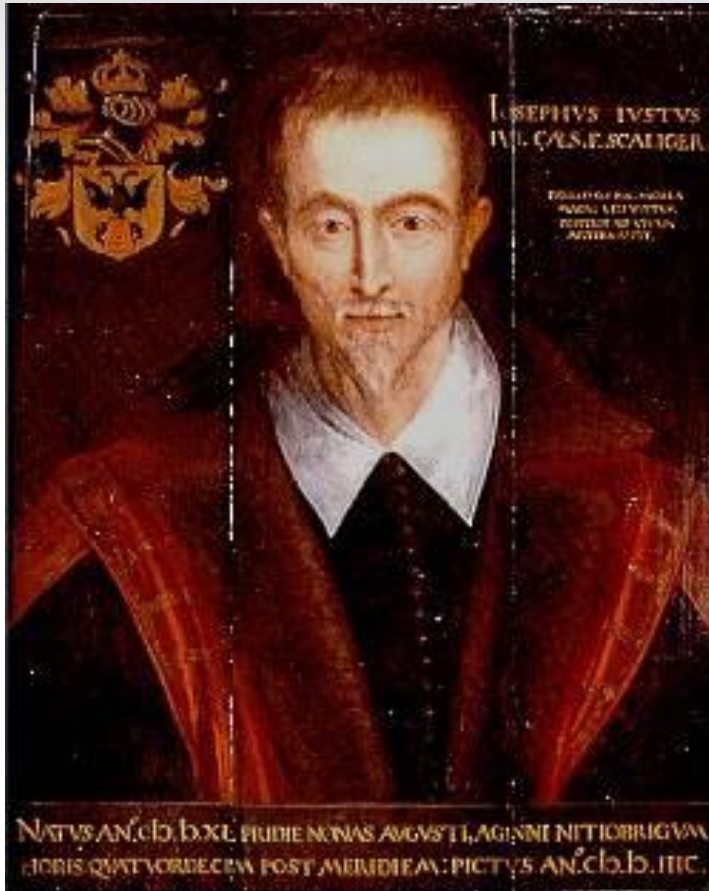
З-поміж граматистів епохи Відродження варто відзначити **Петра Рамуса** (1515-1572 рр.), який виступив проти схоластики Арістотеля.

Найвідомішими працями
цього періоду були:
«Про основи мови
латинської» (1540 р.)
**Юлія Цезаря
Скалігера**

Йосиф Юстус Скалігер

(син Ю. Ц. Скалігера, 1540-1609 рр.)

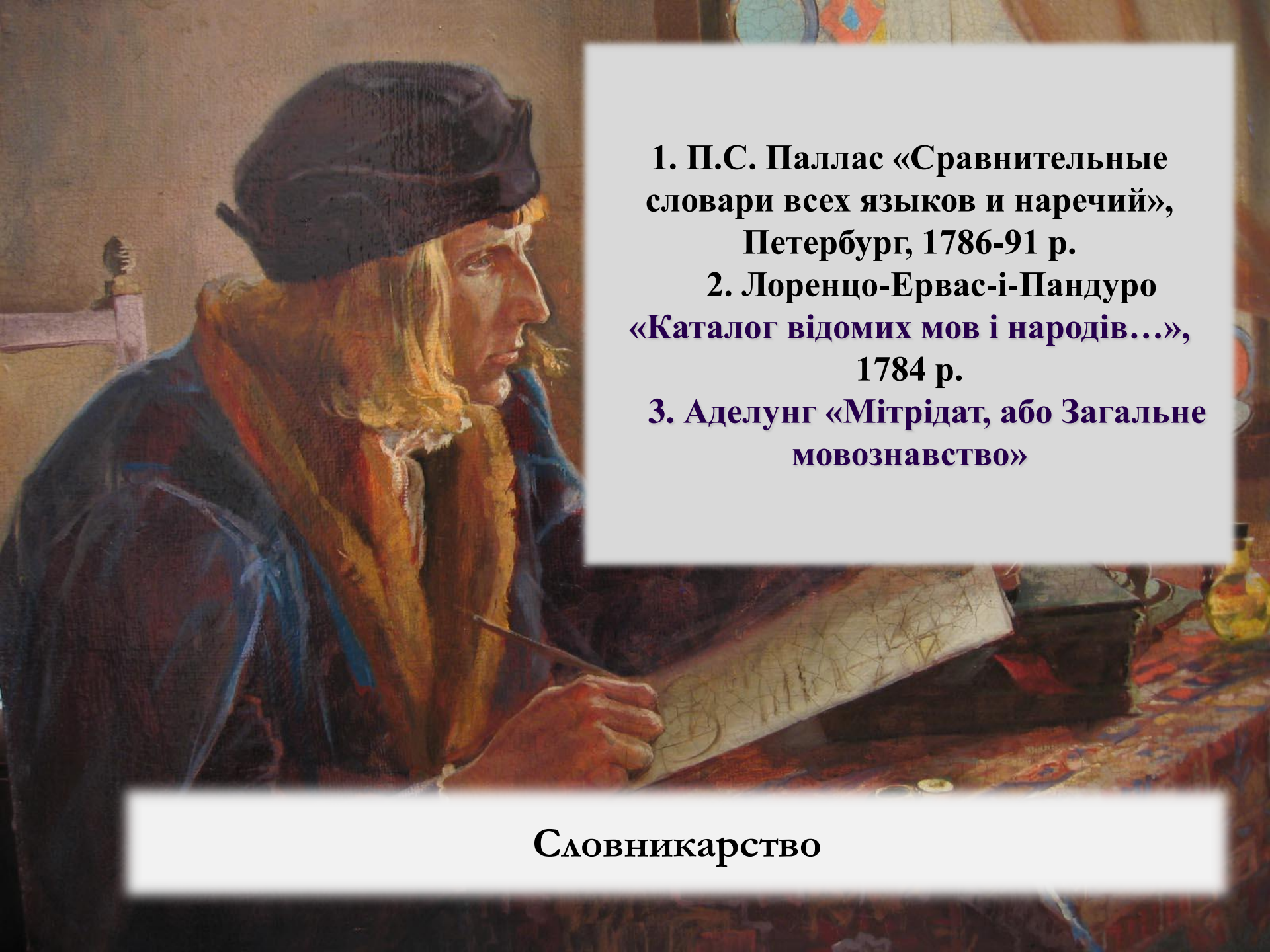
Робить перші спроби групування всіх європейських мов, виводячи їх з 11-ти основних мов (4-х великих і 7-ми малих).

В мовознавстві XVII
й особливо XVIII ст.
відбулися корінні зміни,
які дозволили закласти основи нового
типу граматик і словників.

На фото: панянка, Расмус,
Скаллігер.

Період після XVI ст. до XVIII
ст. включно характеризується
як епоха накопичення мовного
матеріалу, наслідком чого була
активізація лексикографічної
роботи, зокрема створення
багатомовних «порівняльних»
словників, які являли собою
каталоги фактичного мовного
матеріалу.

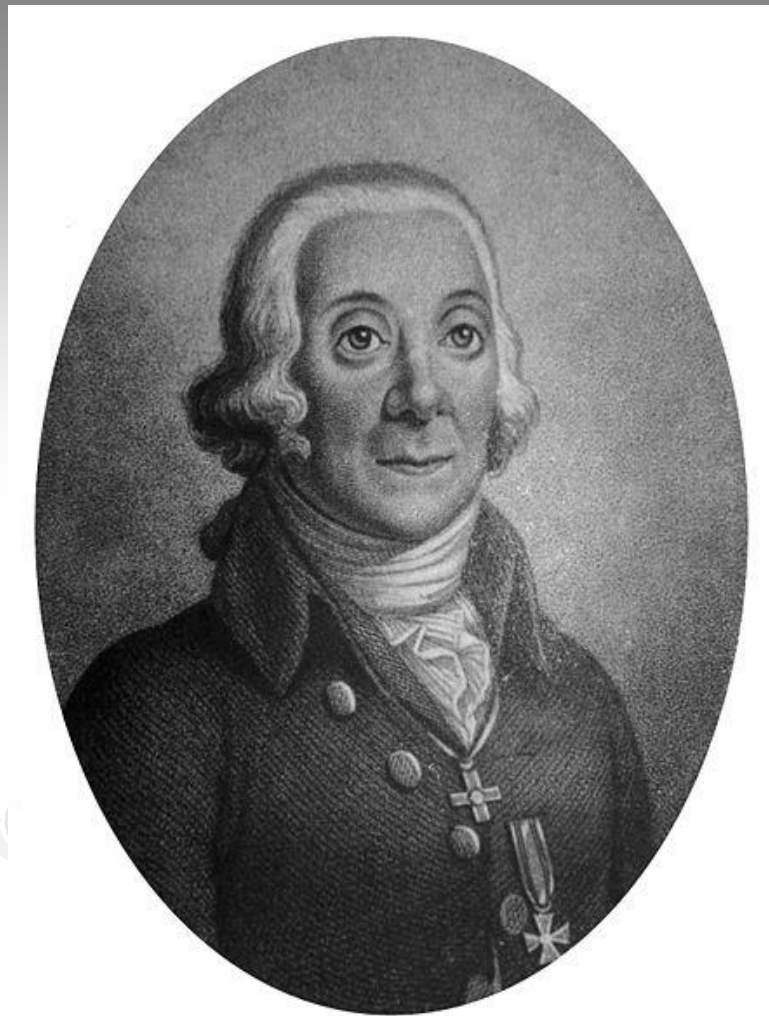
**1. П.С. Паллас «Сравнительные словари всех языков и наречий»,
Петербург, 1786-91 р.**

**2. Лоренцо-Ервас-і-Пандуро
«Каталог відомих мов і народів...»,
1784 р.**

**3. Аделунг «Мітрідат, або Загальне
МОВОНАВСТВО»**

Словникарство

Першим відомим
словником-каталогом став
чотиритомний словник
російського мандрівника і
природознавця **Петра**
Симона Палласа (1714-
1811 рр.) під назвою
«Сравнительные словари
всех языков и наречий»,
який вийшов у Петербурзі в
1786-1791 рр.

- У 1784 р. вийшов «Каталог відомих мов і народів...» іспанського монаха **Лоренцо-Ервас-і-Пандуро** (1735-1809). У цьому словнику описано близько **300 мов** народів Америки, Азії і Європи. Він же написав понад 40 граматик американських мов.
- Найвідомішим словником подібного типу був «**Мітрідат, або Загальне мовознавство**» німецького вченого **І. Х. Аделунга** (1732-1806 рр.), роботу якого закінчив **І. С. Фатер** (1771-1826 рр.).

1. «Граматики Славенскія правилное синтагма» (1619 р.) **Мелетія Смотрицького.**
2. «ГраMATика слов'янська» (1643, 1645) **Івана Ужевича.**
3. «ГраMATика англійської мови» оксфордського професора геометрії **Уолліса.**
4. Литовська граMATика (1653) **Д. Клейна.**

Емпіричні (прикладні) граматики XVII- XVIII ст.

Емпіричні (прикладні) граматики XVII- XVIII ст.

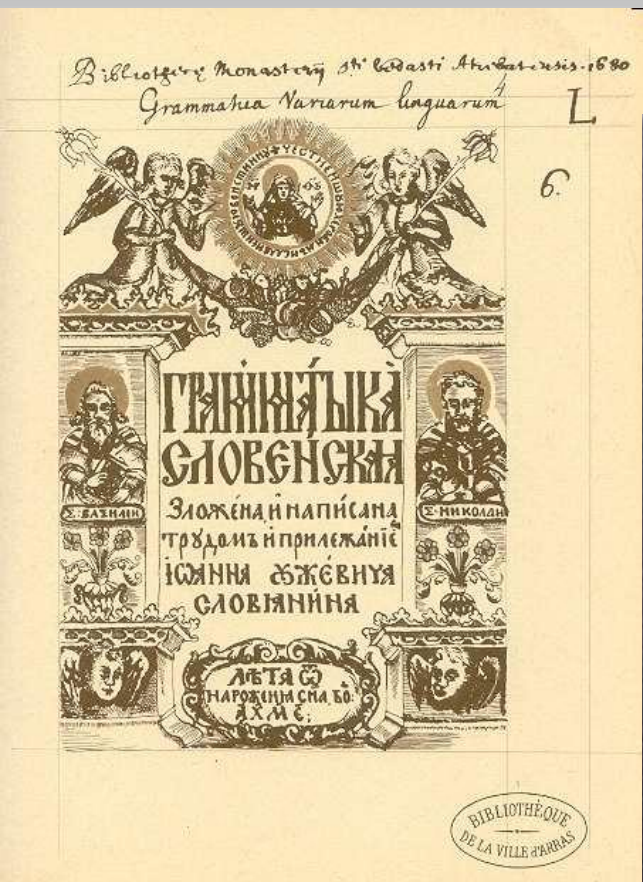

«Грамматика славенскія
правилноє синтагма»
(1619 р.) Мелетія
Смотрицького

«Граматика слов'янська» (1643, 1645 рр.)

Івана Ужевича

Джамбаттіст Віко «Нова наука» (1725 р.)

Історичні етапи у розвитку мов, пов'язані з основними етапами людського суспільства:

- 1) божественний;
- 2) героїчний;
- 3) людський.

Йоганн Готфрід Гердер

(1744 — 1803)

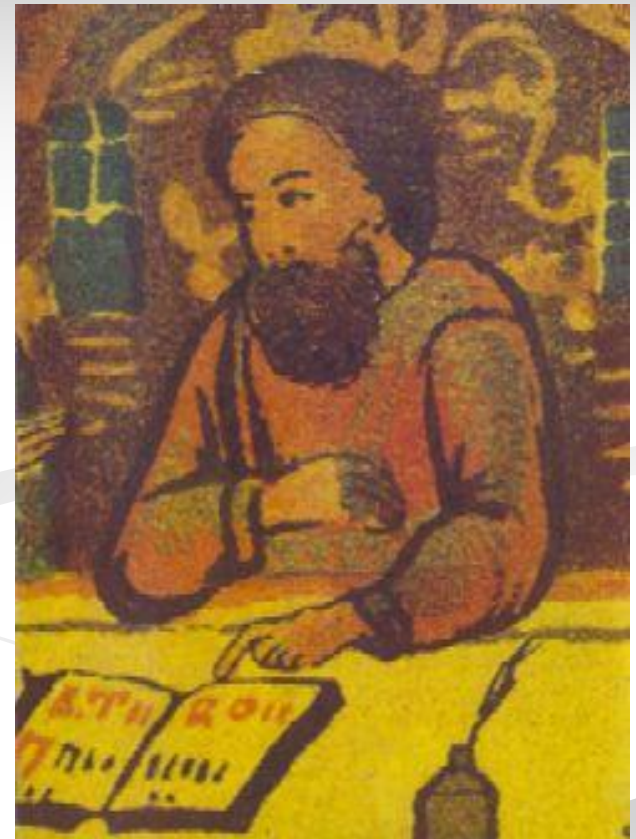

- Німецький письменник і мислитель, один із визначних представників німецького Просвітництва
- Творець першої цілісної історичної теорії мови в історії мовознавства

Лаврентій Зизаній (Тустановський)

XVI ст.

- Український мовознавець, письменник, перекладач, педагог, богослов і церковний діяч.
- «Лексис, Сирѣчь реченія, Въкратьцѣ събран(ъ)ны и из словет(н)скаго языка на просты(й) рускі(й) діале(к)тъ истол(ъ)кованы» виданий 1596 р. у Вільні
- «Лексис...» - перший український друкований словник

Пам'ято Беринда

(між 50—70-ми роками XVI ст - (13) 23 липня 1632)

- Діач української та білоруської культури, мовознавець, лексикограф, письменник, поет, друкар і гравер.
- **«Лексіконъ славеноросскій альбо Имень тлькованіє» (1627)**

- творчо використав надбання українського «Лексису...» Лаврентія Зизанія, азбуковники Максима Грека (рос.м.), праці з білоруської мови (Глоси Франциска Скорини), розробки західноєвропейської, візантійської і частково вірменської лексикографії.

Розвиток теоретичних досліджень із граматики до XVI ст. був незначним і характеризувався лише епізодичними нотатками чи описами.

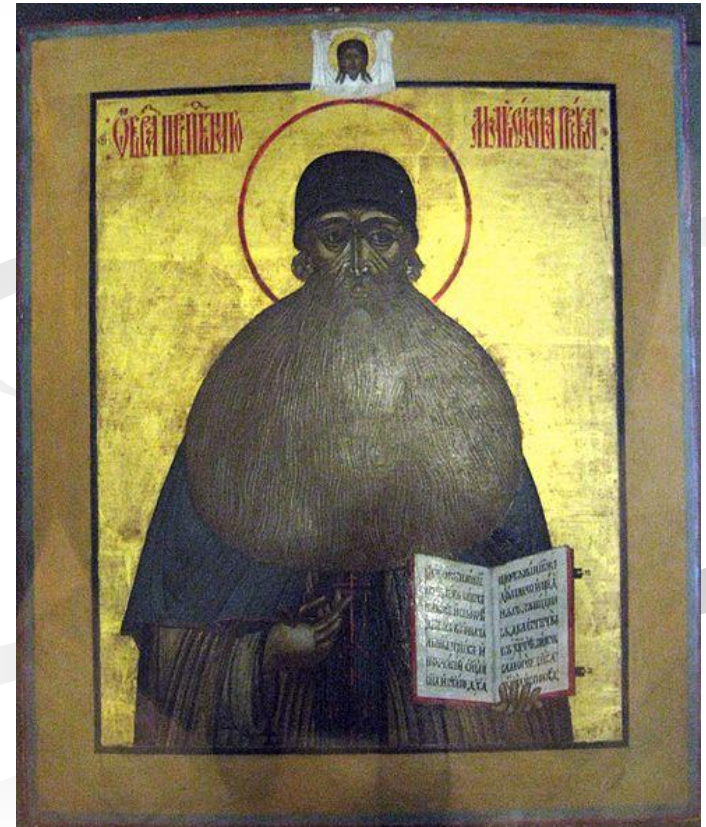
У XVI ст. спостерігається вихід кількох вагомих праць із різних проблем східнослов'янського і загального мовознавства.

Максим Грек

(бл. 1470 — 21 січня 1555)

Православний святий.

Письменник, перекладач

Франціск (Францішек) Скори́на

(до 1490—не пізніше 1551)

- Білоруський першодрукар, просвітитель, перекладач, митець-графік, один із засновників кириличного книгодрукування.
- Виступав на захист білоруської мови і частково української

Іван Феодорович (Федоров)

(1510—1530 —1583)

- Діяч східнослов'янської культури, один із перших (після Швайпольта Фіоля та Франциска Скорини) східнослов'янських типографів, гравер, інженер, ливарник
- **1574 р.** видає у Львові «Азбуку» (буквар) з граматиною для «руського народу грецької віри».

«Российская грамматика» (1755 р.)

Михайла Ломоносова

- Сприяла збереженню специфіки російської літературної мови, що тільки формувалася, і розвитку її писемної форми
- Основною функцією мови визнавав комунікативну.
- Властивості мови: відображення навколишньої дійсності, історична змінюваність.

Виділив шість розділів граматики: 1) загальні проблеми граматики; 2) фонетику; 3) орфографію; 4) словотвір; 5) словозміну (основних частин мови); 6) синтаксис.

Дякую

За увагу!